

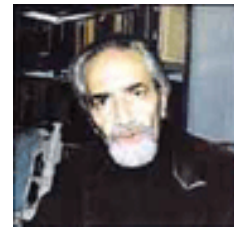
آذربایجان دا قیش مراسیمی

تورکجه یه چئویره ن:
علیرضا ذیحق

سید ابوالقاسم انجوی شیرازی

آذربایجان دا قیش مَراسیمی

سید ابوالقاسم انجوی شیرازی

تورکجه یه چئویره ن : علیرضا ذیحق

الکترونیکی نوسخه : 2008 / 1387

Azərbaycan da qış mərasimi

Yazar: Seyid Əbulqasim Encəvi Şirazi

Türkçəyə Çevirən : Əliriza Zihəq

کیتاب دا کی لار :

1- آذربایجان دا چیلله گنجه سی 4

2- کوسا گلین مراسیمی 19

3- کوسا مراسیمی 27

4- آذربایجان دا خیدیر نبی مراسیمی 29

آذربایجان دا چیلله گنجهسی

آذر شهر:

«آذر شهر» ده دي آي نين اولينده كي همان چيلله گنجهسي دير، جماعت چيلله قاربيزي يئيرلر كي قاربيز دا گرك ممقان قاربيزي اولار. اونو يئمك له دئيرلر كي سويوغون دونداريب تيتره تمه سي نين اثري گندهر و آدام اوشومه ز.

بؤيوك چيلله قيرخ گوندور كي دي آي نين ايلك گونوندن باشلاناراق بهمن ين اونوناجان دوام تاپار و كيچيك چيلله يير مي گون دور كي بهمن ين آخيري ناجان ادامه سي اولار و خلق ايچره دئيرلر كي كيچيك چيلله بؤيوك چيلله دن قار- بورانلي و دونداريجي اولار.

كيچيك چيلله بؤيوك چيلله دن سوروشار: «سن گتددون نئينه دن؟»
بؤيوك چيلله دئير: «من گتديم دوندارديم. اوشوتدوم. ناخوشلاتديم گلديم.»

كيچيك چيلله دئير: «اگر من گندسم، قري لري كورك دن، لو لئهين لري لولك دن، گلين لري بيلك دن، كؤرپه لري بلك دن، ائيله رم.»

اوندا بؤيوك چيلله تمسخر حالدا دئير: «عؤمرون آزدي گؤتون يازدي.»
آذر شهرين قادين لاري كيچيك چيلله قورتولانا جان، ائو ائشي يي توكوب هيس آمازلار و بو اينام داديلار كي اگر بوايكي چيلله ده كيمسه ائويني توكه

عليرضا ذيق

چيلله اونو قارقيشلايب يامان گونه سالار. كيچيك چيلله نين آخير گونونده خانيملار دام لارين اوستونده اوديانديراركن دئيه لر:

چيلله قاشدي ها چيلله قاشدي بالالارين گؤتدي قاشدي

اعتقادلاري واركي اوديانديرماقلا، سويوق يوكون چاتيب گئدر ويئر
ايسي نفي گلمك له هاوا ايسي له نر و دئيه لر: « چيلله چيخدي ياز
گلدی»

آذرشهرين كندلرينده ايسه دئيله ر: «قيخ بئش گئشدي، خاش سوي
دوشدي». سؤيله نديك لره گؤره كئچميش لرده آذرشهرده ارمني عائله لرده
وارايدى كي بؤيوك چيلله نين آخيريندا و كيچيك چيلله نين آخيريندا و كيچيك
چيلله نين اولينده سويوق آزالسين دئيه سوي «خاچ» سالارديلا و بوسؤز
اونلاردن قاليبيدي. قيشا گؤره چوخلي آتالار سؤزو ده وراكى اؤرنك اولاراق بير
نئچه سي بئله دير:

«قىش چيخدي اوزو قره ليك كؤموره قالدي»

«قىش گلدی قىليش گلدی»

اردبيل:

باشقا يئرلر كي مي اردبيل ده ايسه دي آبي نين اوليندن بهمن ين اونوناجان
بؤيوك چيلله دير و بهمن ين اونوندان آخيريناجان كيچيك چيلله دير. اردبيل لي لر
ياين آخيرلاريندا قوغون قارپيزلاري زنبيل لره قويوب دام ديرك دن آسارلاركي
چيلله يه جان ساغلام قالالار. ايكي- اوچ گون چيلله يه قالان خانيملار قاتيق
چاليب چيلله گئجه سي نين قوناق ليقي ايچون باشقا حاضيرليق لار گؤره لر.
چيلله گئجه سي نين يئمك لر يندن، تويوق- خوروز و پيلوو و «سوسانيا»
ديركي سوغاني قيزاردارلار و آلچه ايله قاتيب پيشيره لر. قوناقلار سوفر
باشينا بيغيشيب خؤره ك يئديكده، مزه لي احوالات لار تعريف له ييب بير-

آذربايجان دا قيش مَراسيمي

بیرلری ایله شوخلوق ائدهرلر. سونرا قوغون قاریزی آریا قویوب ایتی بیر بیچاق ایله کسرکن دئیهرلر:

«قارا بالامیزی بو گئجه کسدوک»

شامی یئدیك دن سونرا هره بیر پییالا قاتیق ئیه رو بیرناغیلچی دا اولارکی باشلایار ناغیل سؤیله مه یه و کیمسه ناغیل چی دان گؤز گؤتورمه یه حسارت ائتمه زکی اوندا گؤردون کوسدودا دینمه دی. گئجه یاریسی کی چیلله نین گیریشی دیر و اگلنجه نین بیتیب قورتولان واختی دیر، هامی بیرلیکده چؤله چیخیب سسله نرلر: - «بویوک چیلله سن آلاه بک توتما» سونرا اود یاندریب ائولرینه قایدارلار.

چیلله گئجه سینده قاریز و قاتیق یئمک ایچون بئله بیر ایناملاری و ارکی قاتیق یا یوغورت یئمک انسانی ساغلام ساخلایب گوجونو آرتیرار و قاریزی سرین- سرین یئمکده باعث اولار کی انسانین بئینینده کی قوردلار اؤله.

اردبیل ین «نمین» ماحالیندا، «جئی یید» آدلی بیر کندوار کی چیلله گئجه سینده جماعت بیر- بیری نین گؤروشونه گئدهرلر و بو گئجه بوتون ائولرده «خشیل» حاضرلار کی اون، شکر و آزجانا دوزی سوايله قاتیق قاوورالارکی لاپ برکییه. یئهنده اونا ایستی اود آرتیریب بیر آزدا ساری یاغ اوزه رینه تۆکرلرکی، یاغلی یوموشاق و دادلی بیر خورهك اولار. بو گئجه نی قیز- گلین لر کمک له شیب بوغدا قاوورارلار کی اونا «قورقه» دئیهرلر و گرک کی هامیدان قباغ خیرداجا بیر معصوم اوشاق اوندان یئیه کی شاید آلاهیین اونا رحمی گلیب قیشی برک سوبوق ائله مه یه. قاوورلانمیش بوغدا سوزدورورسا، سو عوضینه قاتیق یا ایران ایچرلر.

اوسكو:

اوسكونون «باويل» ين ده چيلله گئجه سي، نيشانلي قيزلارا چيلله ليك يوللايارلار و يولانيلان خونچالارين بيرينه ميوه ييغارلار. ميوهلر عبارتدير نار، آما، پرتقال، آرمود و قارپيزدان. قارپيزا چوخ اؤنم وئرديك لري ايچون، خونچالار يئتيرديك ده دئيرلر: «گۆرهك چيلله قارپيزي يوللو يوبلار يايوخ»

ايكينجي خونچايا حالوا، پشمك، كلّه قند و اوچونجونه بيردست پالتار، چاديرا، جوراب، باشماق، آينا، داراق و قيچي و دؤردونجونه گلين ين عائله سي ايچون خلعت قويارلار مثلاً چاديراليق، كؤينك ليك، جوراب و چارقاد. خونچالار حاضيرلاشاندا، داماد ائوي قوهوم قونشودان دعوت ائدهرلر كي گليب خونچالاري گۆرهلر. چيلله آخشامي خونچالار يوللاناركن، خانيم لاردان بيري قارپيزي قولتوغونا ويريب گلين گيله آپار.

قيز ائوي ده اؤز قوهوم قونشوسونو چاغيرار كي گليب خونچالارا باخسين لار. كيمسه خونچانين ميوهلريندن يئسه گرگ كي يئرینه دستمال، جوراب و چارقاد يوللايا. خونچالاري گتيره نلره ده قيزين آناسي طرفيندن دستمال وئريلر. نئچه گون سونرا خونچالاري بوشالديب قايتاراركن اونلارين بيرينده دامادا بير دست پالتار، بير جوت جوراب، جاناماز و بير قوطو شيرني يوللايارلار.

اوسكو نون فئسه قنديس ين ده قيز ائوينه خونچا گئنده، او اوغلان قيزلار كي ائولنمك يا اره گئتمك لري يوبانيدي، قاپي لارينين نين اؤنونده دايايب آياقلاري آلتينا بير كليد قويارلار و نيت ائله ركن گؤزله يرلر كي خونچالار گلسين. خونچالار گلدك ده يولدان كئچن لرين سؤزونو قولاق آسارلار اكر اونلارين دانيشديقي سوز آچيق آيدين و اومود وئريجي اولدو اونو اوغورلوسايب اعتقاد بسله يرلر كي گلن چيلله يه جان بخت لري آچيلاجاق.

آذربایجان دا قیش مراسیمی

البته بو سیرری اؤزگه لردن گیزله دهرلر و نیت لرینی کیمسه یه آنلادماز لار. قیزلار، اوغلانلاردان چوخ بو ایشه فیکیر وئره لر.

چیلله گئجه سینده بوتون ائولرده شنلیک مجلسی قورولار و ائو اهلی بیر- بیر نین دؤوره سینه بیغیشارکن چالیشارلار کی گئجه نی خوش کئچیرتسین لر. بو گئجه ده قاریز ایله چاشنی یئمه گی هئچ واخت اونودمازلار. اوزوم دن دوزه رله نن دوشابین اوزونه آغ بیر مایا یا کفه بیغیشار کی اونا چاشنی دئیهرلر.

چیلله گئجه سی سؤره چیخماقی پیس بیلرلر و دئیهرلر: «کیم بو گئجه نی یولدا اولار، او بیر ایله جان یوللارداقالاتاق و ائو اوزو گؤرمی یه جک».

اھر:

اھرده چیلله گئجه سی قوغون قاریز یئمک اونودولماز و عمل لری کئچن لرده نار، آلمار و پرتقالدا اونا آرتیریب شامی یئدیگ دن سونرا کورسونون اوزه رینه سوفره آجیب قوغون قاریزی مئجمه ئی ده گتیریب سوفره یه قویارلار. ائوین آغ ساققالی بیچاقی آله آلیب «بسم الله الرحمن الرحیم» دئیهر و باشلایار قوغون قاریزلاری دلیم- دلیم کسب هرهنین پایینی وئرمه یه. آلمار یئمک دن قاباق، دوعا اوخونار وهامی لیقلا آمین دئیهرلر. دوعا لاریندا بئله دئیهرلر: «آلاه بیزیم شهریمیزه و مملکتی میزه برکت وئر. قاباغا گلن باهاری یاغیشلی ائله. بو شلولارین بورجون یئتیر و بیزیم عائله میزی بوتون یئرگوی بلاسیندان محفوظ ائله. کسبی میزه رونق وئریب ایشی میزه برکت سال» دوعادان سورا یئمه یه باشلایب گئجه نی دئییب گولوب ایله نرلر.

چیلله گونو نیشانلی لار، آداخلی لارینا خونچا یوللویارلار و بوتون دوست - قوهوم لار خونچالاری حاضر یلاماقدان کمک لیک ائده لر. هر خونچا عبارتدیر بیر بولوت یاخشی شیرنی، بیر بولوت پرتقال، بیر بولوت آلمار، بیر بولوت نار، بیر

عليرضا ذيق

دانا آينا ايله ايكي طاقه ياخشى پارچا و چاديراليق ايله كؤينك ليك دن. بونلاري دامادين ياخين دوست و قوهوملاري گلينه يوللايارلار. دامادين اؤزوده مخصوص بير خونچا توتوب بير ايكي قواره ياخشى پارچا و قيزيل قولباق يا قيزيل بويونباغي ايله بير ليكده يوللايار. بير منجمه ئي ايسه شام تداروكي گؤره لرر كي عبارتدي ايكي- اوچ بولوت پيلوو ايكي- اوچ دانا قيزارلانميش تويوق.

چيلله آخشامي دامادين ياخين قوهوملاري اروادلي اوشاقلي بير يئره بيغيشيب ميوه و شيرني يئديك دن سونرا چاليب اوخوماقلا دلخوشلوق انده لرر. گون باتانا ياخين خونچالاري حامبالارين باشينا قويوب ايكي ارواد ايله بر ليكده گلين گيله يوللايارلار.

خونچا گتيره نلرين شردانا و زحمت يانالاري گلين ين عائله سي طرفيندن وئريله ر و خانيملاردا خونچالاري تحويل وئرديك دن سونرا «موبارك اولسون» دئيب قايدارلار.

خونچالارين سايبسي دولتلي لر آراسيندا اون بئش دن آز و قيرخ دان چوخ اولماز كي ائوه يئتيرجك قوهوم قونشو مبارك اولسون گلبي شيرني و ميوه لر دن يئيه لرر.

أرليك قيزلار و سوباي اوغلانلاركي گؤيول لريندن ائولي ليك كئچير چيلله گئجه سي فال آچارلار و گله جكده حيات يولداش لاري نين هانسي اخلاق و روحيه ده اولدوقلارينا خاطر نيت انده لرر. بئله ليك له كي نارين باشيني ائله اهمال و يوموشاقلق لا كسرلر كي ناردانا لارينا توخونمايا. توخونورسايئني دن نيت ائتمه لي و نار كسمه لي ديلر. سونرا ناري دادارلاركي شيرين اولورسا دئيه لرر گله جكده كي أر يا ارواد لاري گولش قاباق و گولر اوزلو اولاجاق. تورش اولسادئيه لرر: «و اي گونوموزه كي أر يا ارواديميز قاش قابقلي اولاجاق».

تبريز:

تبريز ده چيلله گئجه سي ينددي جوړه ميوه يئيه رلر و اينام لاري واركي بو ايش باعث اولار يايي ترله مه به لر و يانقين اولمايالار. ميوه لري يئيه نندن سورا دئيب گولوب ايلن مك باشلانار و ميوه لرين قابيغيني و اونلارين پولوشونو آخان بير سويا توكرلر. بو گئجه آنالار، او قيزلارا كي ار ائوينده ديلر چيلله ليك يوللايارلار. ينددي جوړه ميوه يوللاماقلا بير ليكده پيلو و خوروش و تي يه پارچادا يوللانار.

دامادلار، نيشانلي لارينا و ياخين قوهوم لاردا بير- بيرلرينه ميوه، يئمه لي و باشقا تحفه لر يوللايارلار. كئچميش لرده چيلله نين ايلك گونونده، جماعت يوخودان آييلاركن ارواد اوشاقلا بيرليكه شه هرين قيراغينداكي گندوولارا ساري گنده رديلر. بو يئره يئتيرديكده، قئچي نن ديرناقلاريني توتاراق، ساچلاريندان بير آز كسيب يونگولله ده ركن دئيه رديلر: «آغيرليغيميز بوردا قالسين» سونرا اوزلري ايله گتيرديك لري قابدا بير آز سو گوٲتوروب اپارايديلار. اعتقادلاري وارايدى كي گندوون سويو سئحير- جادونو باطل ائدهر و دويونه دوشن ايشلري آچا. مثلاً اگر بير قيز ايسته يه ايدي بختي آچيلا گرك كي يوونماميش دان اول، بوسودان باشينا توكه ايدي و بير توكان چي كي موشتري سيز ايدي و ايشي كاساد ايدي آزجا او سودان توكانين قاباغينا سپرديلر كي موشتري سي چوخالا.

علمدار:

علمداردا ادنيه رلر كي اكر چيلله گنجه سينده مراسيم توتماسان اوایل برکت سيز اولار و قيتليق اولارکن جماعت چئشيدلي ناخوشلوق لار توتوب بدبخت چي ليه دوشرلر و آلاهي غصبي اونلاري توتار. چيلله گنجه سي فقط قاريزا ايله قوغون يئيه رلر كي بوقاريز و قوغون لاري يايان آيب سرين بير يئرده سامان ايچينده ساخالارلاركي چيلله گنجه سي يئيه لر. بير سيرا جماعت آرمود، هيو و ناردا آلارلار.

تکاب:

تکاب دا چيلله گنجه سيني جشن توتوب نار، آما، آجيل و قاريز يئيه رلر و اعتقادلاري واركي اكر بو گنجه قاريز يئيه لر يايان ايستي سي اونلاري اذيت ائله مز: بو گنجه کيمسه گرك ائودن ائشي يه چيخمايا و سؤفده اولماياكي گلن ايله جان سؤفده اولار.

هابئله چيلله گنجه سينده بوغدا قاووروب داما سره رلر و اعتقادلاري واركي بو ايش ايله گلن ايل لري برکت لي اولار. قيز گلن لر بو گنجه ني آلرينه حنا قويوب سحره جان آيق قالارلار. شام خوره ك لري ده قوروت آشي اولاركي نوخودا يله پئنجردن دوزه لهر و آدينا «کاچي» دئيه رلر.

جوانلار و اونلاركي آخال ديلا، نيشانلي لاري نين دامينا چيخيب بالاجابير دوه جيگي آشاغي ساللايارلار. دوه جيگي باهالي پارچالاردان دوزه لده رلر و آشاغي ساللاماق ايچون باشينا بيرايپ باغلايارلار. ائو اهلي كي بو رسم ايله تانيش ديلا، دوه بئلينده اولان خورجونا يئمه لي شئي لر

آذربایجان دا قیش مراسمي

دولدوروب دئیەرلر: «چك یوخاری آلاہ مطلبیوی وئرسین. سونرا باشقا تانیس داملارا چیخیب دوه جیک لرینی باجادان ساللارکن دئیەرلر: «موتالی قیللی چیخدی. من من موتال دان آل چکمیشم موتال مندن آل چکمیر». ائو بییه سی بیر آز شیرنی خورجونا بیغیب سؤیله یر: «گند آلاہ ساخلا سین». کچیک چیلله یه گؤره بیر سیرا عادت لرده واردی کی دئیەرلر بوگون چیلله فلان ائوده دی. قالیب شانسا اگر هاوا یاخچی اولسا دئیەرلر فلان کس گولر اوزلودی». هاوا سویوق و قار- بورانلی اولسا محلەنین آداملاری او ائو صاحبینی آله سالیب دئیەرلر: «نه خبریندی بابام. بیر آز گول هاوا آچیل سین».

خوی :

جماعت کاسیب دان دولتلی یه لازم بیلرلرکی بازاردان پشمک و حالوا آلیب ائوه آپارسین لار. چیلله یه گؤره بیر مئجمه ئی حاضرلایارلار کی ایچینده پشمک، حالوا و قاریز اولار. شامادا تویوق پیلوو یا پیلو و خوروش پیشیره لر. شامدان سورا ائوین بؤیوی یئمهلر ی بؤلوشدوروب اوتورارلار صؤحبته. نیشانلی قیزلارا یوللانیلان خونچادا اون ایکی بشقاب اولار. بو بشقاب لارا پشمک، میلاخ، جوربه جور حالوا، قاریز، شیرنی و آیری- آیری میوه لر دوزوب اورتادا بیر بوخچا اولارکی خلعت دئییلەر و عبارتدیر گلین دونو نان قیزیل دان. قیز ائوی چوخ احتراملا خونچالاری قوناق اوتاقینا قویوب حامبالا انعام وئریب یولاسالارلار. سورا دوست تانیشا و قوهوم لارا خبر وئره لرکی خونچالاری گلیب گؤرسون لر. قوهوم قونشو خونچالاری گؤردوکده شادلیق ائده لر و اونون یئمهلر ی لریندن یئییب دئیەرلر: «ائولری آباد».

چیلله گئجه سینده اوقیزلاراکي تزه آر ائوینه گندیبلر، عائله لر ی طرفیندن چیلله لیک یوللانار و عقیده بونادیر بئله لیکله چیلله نین آغزی شیرین اولوب

عليرضا ذيق

قيش خوشلوق ايله كئچر. خونچالارا دوزوله ن حالوا لار اوچ جوره اولار: 1- چونجود حالواسي 2- جه ويز حالواسي 3- كئشير حالواسي «خوي» ون «پره» سينده، چيلله گئجه سي نيشانلي اوغلانلار آتا آنالاري له بيرليكه آداخلي سي گيله گنديب اوزلري له بير قوغوندا آپارارلار. قوغونو اوتاقين وسطينده بؤيوك بير مئجمه ئي يه قوبارلار. گلين ين آتا آناسيندان باشقا آيري قوهوملاردا اولارلار. سونرا گلين پرده داليندان ائشي يه چيخيب سلام وئره ركن چوخ مؤدب حالدا بير بوجاق دا ايله شر و واختي جاتاركن بيچاق ي آله آليب قوغونو ديليم- ديليم بؤلوب پايلايار. رسم دير كي قوغون بير ديليمين ي كوچه قاپيسي نين آغزينا قوبارلار تا يوخسول بير آدام اونو گؤتوروب يئمك له ائوده كي اوغلان قيزلارين بختي آچيلا و گلين ايله داماد قوشا قاري يالار. اوغلان آناسي بو آندا نيت ائده ركي اوغلو، آديقلاري گليني بوشامايا. بو ائلين سئويملي رسم لرinden بيري بودوركي هئچ كيشي گرك آرواديني بوشامايا. هابئله رسم ديركي چيلله گئجه سي شريت دن پالتار آسالار. صوبح اذاني ناچان پالتارلار شريت دن دوشورسه، بو اينامدا اولارلاركي بو ايل قيشي سويوق و قار- بورانلي اولاجاق و گرك كي آيين لريني بركيديب پالتارلاريني چوخالدا لار.

چالديران (قره عيني):

چيلله گئجه سي قوهوم قونشولار بير يئره بيغي شماقلا فال آچيب چيلله «ني» ائله رلر. بو مراسيم ده ائل طايغانين بوتون اوغلان قيزلاري و خانيملاري شركت ائده ركن. ائو صاحابي فال توتماق دان قاباق، قوناقلارا قاوورقا و «هديك» وئره ر. بوغداني يويوب پيشيره ركن اونا بير آز دوز و جويز ايچي قاتارلار كي هديك دئييله ر. قاوورقادا ساج اوستونده قاوورلانميش بوغدادير. بونلاري يئديك دن سونرا مراسيمه باشلايارلار. قيزلاردان بيريني كي

آذربايجان دا قيش مَراسيمي

هاميدان اوتانجاق و باش آشاغي دير سئچهرلر كي گنده بولاقدان سو گتيره. سويلا گتيدك ده يولدا گرگ كيمسه ايله دانيشمايا، دؤنوب دالي يا باخمايا، آستيريپ اؤسكورمهيه و سو قابيني يولدا يئره قويمايا و اكر بو ايشلردن بيريني گؤرورسه، نييتي باطل اولار و گرگ قايدا تزه دن باشلايا.

گتيريله ن سويو باشقا بير قاباتؤكوب ايكي ايپنه كي باشلارينا پامبوق دولانيب ديرسويون ايچينه سالارلار. او ايپنه كي باشينا چوخ پامبوق دولانيب بير اوغلان آدينا و او ايپنه كي پامبوقي آذير، بير قيزين آدينا سويلا سالينار. ايپنه لر سويون اوزه رينده بير- بيرلرينه ياپيشيرسالار دئيه رلر كي بونلار بير بيرلرينين قسمتي ديلر. اكر ايپنه لر بير- بيرلرينه چاتماسالار دئيه رلر هره سيپنين قسمتي آيري دير. بو فالي بؤيوك چيلله نين اونونجو گئجه سينده ياداكيچيك چيلله نين اول گئجه سينده توتارلار.

باشقا بير فالدا واركي اونا مؤهره فالي ياكوپه سالماق دئيه رلر. بولاقدان گيتريلن سويون اوزه رينه اؤرتوك چكرلر و اؤزگه دن گيزلي هره اؤز اوره بينده نيت انده ركن سويلا بير مؤهره يا مينجيق سالار.

سونرا بير قيز جيغاز آليني سويلا ساليب مينجيق يا مؤهره لري بير- بير چيخاراركن بير ماهني يا باياتي دا ديله گتيره. سؤزونو دئييب قورتارديقدا، آليني آچيب او وجوندا كي مؤهره ني گؤرسه در. مؤهره صاحابي، اوخونان ماهني يا باياتي دان اؤز نييتي نه گؤره تعبير انده ر. مثلا بير قيزكي نيت انديب تئز ليكله آره گنده جك يايوخ، بو ماهني اوخونورسا سئوينجك اولار:

آلينده بايدا گلين دورموشدي چايدا گلين

آلاه مورادين وئرسين آچيلان آيدا گلين

يا اكر بير قوجا خانيم نيت انده كي اولنه جان اونا مشهد، كربلا و مكه زيارتي قسمت اولاجاق يا يوخ بو باياتي دئييليرسه اوره ك دن بير آه چكيب كدرله نر:

گؤزون قالدي گؤزومده تاب قالماي ديپيمده

عليرضا ذيق

گؤيول ايستير آل يئتمير حسرت قالدې گؤزومده

ماكو:

ماكو و اونون كندلرينده ايسه، ائل ايچره فال توتماق مرسوم دور آما بو ايشي كيچيك چيلله نين آخير گئجه سي گؤره لر. بير نغري بولاغ باشينا يوللايارلار كي گنديب سوگتيره و گنديب گلنه جان گولمه يه، دانيشماغا و دالي يا چؤنوب باخماغا حقي يوخدي. سويو گتيرديك ده اونو بير قابا توكوب ايكي دانا پامبوغ لا سرينميش ايي نه ني سويلا رلار. بو ايي نه لر بير-بير لرينه چاتير سالار او آدام كي ايي نه لري سويلا آتيب دي سئوگي سينه قوووشابيله ر يوخسا، سئوگي سي اؤزگه يه قيسمت اولار. بو ايشي گئجه نين سونونان نوبت ايله تكرر انده رلر و بيرلي كده بو شعرلري اوخويارلار:

آي چيلله چيلله قارداش آتين قمچي له قارداش
بير گلدين دانيشمادوخ قليم آچيلا قارداش

اورميه:

چيلله گئجه سيني اورميه لي لر جشن توتوب شادليق انده رلر. قوغون قارپيز يئمك ده بير عادت كي مي مرسوم دور. قارپيز يئيه رلر كي گلن ايلي ساغلام ياشايالار. قوغون قارپيزدان باشقا فصلين يئميش لري، گولابلي پشمك جويز حالواسي و ميلاخ دا مجلس لرينده اولار. بونا گؤره ده حالوا ساتان توكانلارين قاباغي او قدر قالا باليق اولار كي ايي نه سالماقا يئر اولماز. جويز حالواسي عبارتدير دوشاب ايله جويز ايچيندن. دوشابي او قدر قاينادار لار كي بركيه و سونرا اونا قند جوهر ي آرتيرارلار كي رنگي آغارا.

آذربایجان دا قیش مراسیمی

اونو بیر تاختانین اوستونه قویوب دؤبهج ایله تاپدارلار. اونو تاپدادیقجا، اوزونه جويز ایچی سپهرلر و بو ایشی اوقدر گؤره لر کی بیر برک و آغ حالوا کی ایچی دولودی جويزایله آله گلر. قیشین سویوغوندا بو حالوا آدامی بیر پارچا اود ائله.

جويز حالواسیندان باشقا، کنشیر حالواسی دا پیشیره لر کی کنشیری رنده لهیب اجاق اوسته قویارلار کی اؤز سویو ایله پیش سین. سورا اوستونه دوشاب تۆکوب وارگوج ایله قاینادارلار کی شیره کنشیرین جانینا یاتیب برکیه. اوجاقدان گؤتوردوکده اوووج- اوووج جويز ایچی اونا آرتیریب قارشیدیرارلار. قالیب سویودوقدان سورا یئمه لی بیر حالوا اولور.

کنچمیش لرده چیلله گئجه سی کورسونون دؤوره سینه بیغیشیب گئجه یاریسینا جان دئییب گولوب صؤحبت له شردیلر. شاما دا پیلو و یا کوفته پیشیره ردیلر و شامی یئدیك دن سورا، مئجمه ئی یه دوزدوک لری یئمه لی لری آرایا قویوب قورتولونجا یئهردیلر.

چیلله گونو نیشانلی اوغلانلار، نیشانلی لارینا چیلله لیک یوللایارلار و گئجه نی قوهوملار بیر یئره بیغیشارکن آغا- خانیملار بیر- بیرلریندن آیری قووال چالیب ایله نرلر. اورمولو لار دئیهرلر کی کیچیک چیلله بؤیوک چیلله دن سویوق اولار. نییه کی کیچیک چیلله گلمه میشدن آند ایچرکی «ئله سوووخ اولاجه یم اوشاخلاری بنشیکده قورو دام».

کیچیک چیلله نین آخیرلاری داوارلارین دوغوم واختی و پیشیک لرین میروولانمالاری دیر و اسفند آپی نین بایرام آپی اولدوغونا گؤره، یاغان قارلارا چئشیدلی آدلار وئریله رکی اونلارا موشتولوقچی قار ، بیلدیچین قاری، قار قار قاری، سئرجه قاری و چرشنه قاری دئیهرلر. بو قارلار بیر سیرا قارلاردیلر کی دواملاری آزدی و آریدیگجه قاباکی قارلاری دا اؤزلری له آریده لر و ائل ایچره قارییه ن آدلانارلار.

عليرضا ذيق

اسفندين اورتالاريندا بير جوره بولبول تاپيلاركي اونا «چيخ يازا» دئيه رلر و باهارين موشتولوقچوسودور. بولبول اوخودوقجا «چيخ يازا» دئيه ر و چيخ يازا گلنده حاجي لئي لك لرين باهارين گلديسيندن خبري اولوب سولارا ايشه ركن سولاري قيزديرار.

مياندواب:

مياندواب را چيلله يه بير ايكي هفته قالان، آروادلار ائوين هيسين آليب سلقه سه مان انده رلر. نيه كي ايكي چيلله آراسي ائولري توكمز لر و دئيه رلر: «چيلله ني سينديرماريخ»

چيلله گئجه سي ياخشي شام پيشيريب يئديك دن سورا، قارپيز و حالو ادا آرايا چيخار و معتقددير كي شيرين يئمك له چيلله هاواني سو يودماز و جماعتي اذيت ائتمز. گئجه ياتاندا دا آينايا باخيب ياتارلار. چيلله نين آخير گونو خانيملار حالوا پيشيريب دئيه رلر: «ايندي كه قيش بيزيم ائويميزدن چيخيب گئده جك قوي آغزي شيرين گئتسين او گونون آخشام چاغي سي دا اوديانديريب اوستوندن آتيلار كن دئيه رلر: «چيلله قوودي، چيلله قوودي، سحر مينجيق، سحر مينجيق»

مياندواب خلقي ايكي چيلله ني قارداش بيلرلر. بؤيوك چيلله ني بؤيوك قارداش و كيچيك چيلله ني كيچيك قارداش. اسفند آبي نين 10 گون اولينه ده چيلله بئجه دئيه رلر.

مرند:

مرندده بؤيوك چيلله نين اولينده ساياچي لار يولادوشوب قاپي- قاپي گزه رلر. ساياچي لار شعر قوشوب چئشيدلي مضمونلارلا خلقي تعريف لهيب گولدوره لر. ساياچي نين بير دانا تورباسي، ايكي دانا ديه نه يي و آل نه وئريم اسكي بير پالتاري اولار.

مرندين جماعتي ساياچي لارين گلمه سيني اوغورلو بيلرلر و گاهدان ايسه، اوشاقلارينني گؤرسه ديب دئيه رلر بونا تعريف دئه. ساياچي نين دوزلو ايش لر يندن بير، دئيينگن آروادلاري يانسيلاماق و اونلارين حاققيندا مزه لي و گولمه لي سؤزلر قوشماق ديركي بويول ايله خلقي گولدوروب پول آلارلار.

کوسا گلین مراسیمی

قدیم زمانلاردان قالمیش بیر ناغیلا گۆره حضرت موسی، شعیبین یانیندا چوبانلیق ائتدیگده بایراما ألی گون قالان، قویونلارا باش چکر کن گؤرورکی هامیسی ائکیز دوغوبلار. ائوه قاییدیب خانیمینا موشتولوق وئره رکن او قدر سئوینجک اولورکی آز قالیر قول قاناد آچسین. کوسا گلین مراسیمی ده کی ایندی لیکده «ابهر» ده و آذربایجانین باشقا یئرلرینده مرسوم دور بو ناغیل ایله ایلگی لی دیر. ها بئله آذربایجاندا قیش فصلی نین قارلی بورانلی اولدوغونا گۆره، سورونون داغدا داشدا یایلماسی مومکون دئییل و مال دا وارلار هامیسی «کوم» لاردادیلار و چوبانلار دا بئکار قالاراق گلیرلری اولمور. چوبانلاردا بو آرادا بیر ایش گۆرمه لی دیر کی معاش لارینی تأمین ائتسین لر و اودورکی بؤیوک چیلله قورتولا قورتولدا باشلایارلار کوسا چبخارتماغاکي بیغدیقلاری آذوقه ایله، قیشی کئچینه بیلسین لر.

مال حیوان صاحب لاری دا، کوسانین قدیمینی برکت لی بیلیب اوغورلو سایارلار و اعتقاد لاری وارکی کیمسه کوسایا دولاشا و سونرا محبت ائدیب راضی یولاسالا، گله جه یی خوش اولار.

کوسا گلین مراسیمی نین واختی، بؤیوک چیلله نین آخیرلاری و یا کیچیک چیلله نین اول لری دیرکی نوروز بایرامینا ألی یا ألی بئش گون قالان باشلانا.

نچه گون قاباقدان چوبانلار توپلاشیب هره بیر پول قویارکی شریک لی یه نار یا پرتقال آلسین لار. سونرا نچه سی مأمور اولارکی بو میوه لری قاپی-قاپی پایلا سین لار. میوه نی چوبانلاردان آلا نئو اهلی ده قاییدیب سئوینجک دئیهر:

«موشتلوق کی کوسابو گونلر گله جک» ائوده کی لرده «خوش گله جک» دئیهرلر. جماعت بو میوهلره «کوسا پایو» دئیهرلر و اعتقاد بونا دیرکی کوسا پایي گلن ایلین خئیر برکتی دیر. ائو اهلی بیغیشارکن کوسا پایینی دیلیم- دیلیم ائدیبه هرهیه بیر پای وئره لر. سونرا هره اؤز گوجونه گوره کیشمیش، اون، دوگو، لپه، نوخود، مرجومک، ساری یاغ، سوغان، قووورما، یارما، ایی ده، چورهک و یا پول قیراغا قویارکی کوسایا وئرسین لر.

کوسا گلین دسته سی و پالتارلار

کوسا دسته سی بئش آلتی چوباندان دوزه لهرکی اونلارین سایسی کندن کنده فرق ائده ر. مراسیمی نه قدر اؤنملی و مفصل توتسالار، او قدرده آداملارین سایینا آرتار.

«خلخال» ین کیوی سینده داوارا گنده ن چوبان «گلین» قیلیغینا دوشرکن یئددی قلمدن بئزه نیب آدینا «صنم» دئیهرلر. صنم اوزون بیر اییک دون گئیهرکی تومان آدلانار و بیر یاییق باغلیارکی دابانی نین اوجوناجان اونون ایپلری تئل- تئل ساللانا ر. اوزونه ده بیر تور سالار کی گؤزلری نین اوستونه جان توتار و آینه بیر چووالدوز آلا رکی اونا دولاشان و ایگه شن اوشاقلاری قووالاسین.

مالا گنده ن چوبان دا «کوسا» قیلیغینا دوشرکی گلین ین آری ساییلار. کوسا کؤهنه پالتار گئیهر و کئچه دن یا گئچی دری سیندن بیر پاپاق قویارکی بوینوناجان توتار. پاپاقا ایکی دانا بورنوز تاخار و ایکی یئردن گؤزجه دلهرکی قاباگی گؤرسون. بئلینه ده بیر کمر باغلار کی نئچه یئردن اونازنیقروو آسار. بیر آینه آغاجدان قیلینج آلیب او بیری آینه ده چوماق یا زنجیر آلا ر.

«تکاب» دا آما کوسانین اوزو پاپاق آلتیندا گیزله نمز و آغ یون دن اوزون بیر ساققال جورله ییب بورنوز عوضینه پاپاقا ایکی دانا سوپورگه باغلیار. بیر اینک قوبروغودا دالدان پالتار لارینا تیکه ر و اگر هاوا چوخ سویوق اولماسا قیچ

عليرضا ذيق

قولونو چيرمالاييب قارا ياخار. اؤزونولاپ آرتيق دئوه اوخشاتماق ايچون ده
كوره يينه پارچا تيخيب «كوما» يا كوششك چيخاردار.

گئچي اوتاران و بيزو وا گئدهن لرده زيرنا بالابان گؤتوروب چالا- چالا يولا
دوشه رلر. ايكي نفرده تورباچي سئچه رلر كي خلق دن آلديقلاري هديه لري،
داشي يا بيلسين لر. ائو- ائو دولاناركن چوماق، زنجير ياقيلينچ ايله كوسا
قاپيني برك دن چالار و اوينا- اوينا ائوه گيره رلر. ائوده كي لر سيئونجك حالدا
كوساني دؤروره له رلر و اوشاقلار اوينا قوشولاركن قيامت قوپاردارلار. كوسا،
گلين و يانچي لار، چاليب اوينا ياركن بو شعرلري ايسه اوخويارلار.

دوني وار يئل قاوادان	كوسا گلير هاوادان
خانيم ائوين آبادان	كوسانين پايون گتير
قارلي داغلار آش قويون	جانيم قره باشي قويون
كوسايا يولداش قويون	اوچ گون اوچ گئجه كئچهر
تكابين يولقوج آغاج كندينده بونلاري اوخويارلار:	
دولان گل دوزي قويون	سورونون گؤزي قويون
يؤيوندور بيزي قويون	ايل ده ائكيز گتيريب

دولاشدي بندي قويون	داغلاردان اندي قويون
سؤيوندور كندي قويون	سود قئيماعي بول ائله

قايدا ياتار گئچي	جانيم اوقاطار گئچي
بالاني اتار گئچي	قيش ساووق ي گلنده

ممه سي باللي گئچي	آي جانيم خاللي گئچي
بسلي ييب دي يال گئچي	اوجا قايا باشيندا

آذربايجان دا قيش مَراسيمي

سئل تك آخار داغلارا يايدا چيخار داغلارا	قويون باخار داغلار آراندا اولان سوري ***
ياوشانين باشين ديشلر گلر آراندان قيشلار	کيچيک- کيچيک چپيشلر گئدهر داغلاري گزر ***
سلام وئريري آلين کوسا يا بير پاي وئرین	کوساگليري گؤرين او آلاقره قوزوني ***
نه تامارزىلار گؤردوم چوخلي قوزولار گؤردوم	جانيم باهارلار گؤردوم چوبان داغدان انده ***
کئفين چاغ اولسون چوبان اوزون آغ اولسون چوبان	يئرین داغ اولسون چوبان سوروني ياخچي ساخلا ***
سققلي يئل قاوادان خانيم ائوين آبادان	کوسا گلير هاوادان کوسانين پايين گتير ***
قارلي داغلار آش قويون قويروغوندان آش قويون	آي جانيم آغ باش قويون ياغيندان پيلوو اولار ***
يونون بير دؤشک قويون آغلاشير اوشاق قويون	آي جانيم شيشک قويون بولاماني تئز يئتير ***
ممه سي باللي قويون	آي جانيم خاللي قويون

عليرضا ذيق

توتاراق ياللي قويون

سوري داغدان گلنده

يئري يوردي قاياي

كوسا ياخچي كوسادي

ياتانناري اويادي

اونون گؤزل سؤزلري

دولاندي كؤچي گلدي

قويونون اوچي گلدي ي

بيرآلا گئچي گلدي

سورونون قاباغيندا

دولاندي دوزي گلدي

قويونون يوزي گلدي

بير امليك قوزي گلدي

چوبانين قوجاغيندا

داشلاري برهاري

داغلاري درهاري

چوخ اولسون كرهاري

اوتورون قويون ساغين

دولاندي گلدي داغي

آي جانيم قويون آغي

ايچر سرين بولاغي

قيرتار قره قياغي

دولاندي گلدي داغي

آي جانيم قويون آغي

قيزلارا جهيز باغي

چوبانا چاريخ باغي

«خلخال» ين گيوي سينده «گلين» دي كي شعرلري اوخوبار و بئله

دئيه ر:

يوك ديبينه سوز ايندي

خالا- خالا دور ايندي

آلاه بالون ساخلاسين

چؤمچه ني دولدور ايندي

بيزي يولاسال ايندي

کوسا شعرلري اوخویارکن گولمه‌لي ایشلر گؤروب اویون چیخاردار و پایلارینی آلمانجا دسته ائودن چیخیب گئتمز. مثلاً «ابه‌ر» ده کوسا حه‌یه تی آلت ویرار اوست چیخار و نه وئیریم شئی‌لری قیلینج ایله تاپدایب سیندیرار. «تکاب» ین یولقون آعاج کندینده «گلین» آروادلار ایچینه گئدیب اونلاردان ایینه ایله سانجاق آلا «خلخال» ین کیوی سینده اگر کوسایا وئریلن پایین ایچینده ساری یاغ اولماسا، کوسا ائودن چیخیب گئتمز. نییه‌کی ائو صاحبی گرك بئله لیکله کوسایا بوغ یاغی وئره و وئردیک‌لری ساری یاغدا دادیملیق یوخ بلکه دویملوق اولار.

«تکاب» دا نیرقیز و برک آداملاردان بیرزاد چیخارتماق ایچون، کوسا اؤزونو اؤلومه ویرار و پای آلمانجا دیریلمه‌ز. کوسا، پاینا چاتدیقا بیر داها دا اوینایار و دوعا ائده‌رکن ائودن چیخار. «خلخال» ین کیوی سینده کوسا دوعا ائتدیک ده بو سؤزلری دئیه‌ر: «آلا ایؤوه فرش وئرسین. یوز ایل بو ایل لردن سیزه قسمت ائله‌سین».

کوسا دسته‌سی بیرئودن چیخیب اوییری ائوه گئتدیکه، جماعت بؤیوک دن کیچی‌یه قدر، کوسانی قار گولله سینه توتارلار. نییه‌کی بئله لیک له ایسته بیله قیشی، کوسانین دسته‌سی ایله بیرلیکه کئدن قووسونلار. بیر سیرا جماعتده ایشی شوخلوق دان کئجیره‌رلر وارگوج ایله کوسانی قار گولله‌سی له تاپدایب اینجیده‌رلر. کوسا اونلاری قووالار و توتارسا، چوماق ایله نه‌ئییب سن تورشلو آش. آلیدن گلنه‌جان ویرار و چووالدوزایله اونلاری قووالار. بئله‌لیک له بو مراسم ادامه تاپار و آخیردا هر نه بیغیشسا آرالاریندا بؤلرلر.

اينام و عقيدەلر

«ابهر» دە اوغلان لاري اولمايانلار، نذر ائدەرلر كي اكر اوغول صاحابي اولسالار، كوسا گلنده اوشاقي اونون تورباسينا سالالار. نذرلري قبول اولورسا، بو ايشي گوروب كوسا تورباني چييينده دولانديرار و اوشاقين اناسي بير تيبه پالتار وئرمه بينجه، اوشاقي يئره قويماز. شايدده ائله بو ناگوره ديركي او شاقلار بويودوكده جويز، قار و كسسك آتماقلا بو ايشين عوضيني كوسادان آچارلار.

«خلخال» ين كيوي سينده خلقين اعتقادي بوديركي كوسانين گلهمه سي، ائوين غم- غوصه سيني بيغيشيديريب آپارار و قاباغا گلن ايل شادليق و خوشلوق ايله كئچر. هابئله سونكي ايلده قوراقليق و قيتليق دان خبر اولماز.

كوسايا ايگه شمك و اونون دسته سيني آله ساليب اونلاري جينلت مك ده اوندان اؤتري دوركي دئيه رلر: «كوسا يا دولاشسان عاقبيه تين خير اولار». قارياغا- ياغمايا كوسا گلين مراسيمي توتولار و جماعت بو اينام دا ديلاركي كوسا گلين مراسيمي توتولسا داوارلار بلادان قورتولارلار و گله جكلري قضا قدر سيز اولار.

«ابهر» ده كوسالار كندين آغاسي يا وار دولتلي سي نين ائوينه گئنده، لاپ باش دا گلين گيره و گيرديكده اؤزونو گيزله ديب گؤزدن ايتەر. سونرا كوسا گيريب اونون هاردا اولدوسونو سوروشار. آما گلين دن كي خبر اولماز كوسا اؤزونو يئره ووروب اؤلەر. ائو ييه سي كي قاباقدان بيلير كوسا گله جكدې، اونا بير دست پالتار حاضيرلاييب ساخلار و كوسا اؤلهركن، كفن عوضي اونا وئره ر. گاهدان ايسه، كوسا يا پول وئره رلر كي كفن پولو دئيه رلر. كوسا پايينا چاتاركن، گلين ده تاپيلار و دسته ايله بير ليكده ائودن چيخارلار.

آذربایجان دا قیش مراسمي

کوسا ائوه گیره رکن بو سؤزلری دئیهر: «بیراما اللی گون قالیر، کوسانین
پایین گتیر، پارالاما بوتون گتیر». یادا بو شعرلری اوخوبار:
قوزو قوزو گلدی قوزو قوزو گلدی
قوزو قوزو گلدی قوزو قوزو گلدی
بیراما اللی گون قالموش
قیرمیزی قوزو گلدی
آی صنم، دندهم
قیرمیزی قوزو گلدی
آی صنم، جان صنم
نهم سنه قوربان صنم
منه سنه قوربان صنم

کوسا مراسیمی

زنجان و آذربایجانین باشقا شهرلرینده «کوسا گلین» ین تایي بیر عادت و عنعنه ده وارکي «کوسا» مراسیمی آدلانار. خرم دره‌لی‌لر اونا «آغ کوسا، قارا کوسا» دئیهرلر و اعتقادلاری وارکي بو رسم «حضرت ابراهیم خلیل الله» ین زامانیندان قالیبدي

کوسا چیخارتماقین واختی یئردن یئره فرق ائدیر. «تکاب» ین «زره شوران» ین دا دی آیین اول لرینده، «خوی» دا قیرخ- اوتوز گون نوروز بایرامینا قالان، خرمدره ده قیرخ گون نوروز بایرامینا قالاندان چرشنبه سوری یه جان، «ابهر» ین «شناط» ماحالیندا آلی گون نوروزا قالان و «پلدشت» ده چار- چارلاردا بو مراسیمه باشلایارلار. بو مراسیمی دولاندیران لار بئش نفر دیلر آغ کوسا، قارا کوسا، صنم، دول چالان و تورباچی.

آغ کوسا، گئن بول بیر تومان گئییب بیر جوت یون جوراب آیاغینا تاخار و تومانی نین آغزینی چیرمالاییب جورابینا سوخارکن جوراب باغی له برك- برك برکیتهر.

آغ گئچی نین دریسیندن باشینا بیر بؤرك قویارکي کوسا بؤركی دئیهرلر و آلینه ده بیر چوماق آلا. نچه دانا زینقیروو دا کمریندن آسیب دبه شدیکجه سسله نر. آغ یون دن یا آغ آتین توکوندن ده قالین بیر بوغ قویار. بعضی یئرلرده چوماق عوضی، کوسا آلینه بیر اوزون سوموک آلا.

قارا کوسادا آغ کوسا کیمی پالتارگئیهر آما بؤروکونون رنگی و قیلیغی باشقا جوره اولار. اونون بؤركی قارا گئچی نین دریسیندن دوزه لر و بیر جوره تیکرلر کی اوچ یئردن دلی یی اولار. باشا قویودوقدا بوتون اوز گؤزونو بوینوناجان توتار، آنجاق گؤزلری نین قاباغی و آغزی نین اؤنو آچیق اولارکي گؤروب دانیشا بیله.

آذربايجان دا قيش مراسيمي

صنم كي دسته نين گليني دير، يئني جه بويبا باشا چاتميش بير اوغلان ديركي سلقه سهمانلي بير ارواد پالتاري گئيه. تومان كؤنيگي داباني نين اوجونا جان ساللانا و بير يايلىق باغلاياركي دسمال ايله باشي نين دؤوره سينده دويونله نر. گاهدان ايسه تانينماق ايچون بير تور اورتوك ده اوزونه سالار. «دول چالان» دا دسته نين سازچي سي دير و بؤيوك بير توي ياقاوال گؤتوروب چالار. سازچي لارين سايب آرتيرسا، آيري بير موسيقي آلت لري ده چالينار.

تورباچي بؤيوك بير تليس يا چووال گؤتوره ركن ائولردن بيغيلميش هديه لري توربايا دولدوروب مراسيم قورتولدوقدان سونرا، دسته آداملاري ايچره بؤله. كوسا دسته سي سحر آچيلاركن يولا دوشوب ائو- ائو گزه. قاپيلارا يئتيره ركن تويچو تويي سسلن ديره ركي ائو صاحابي نين خبري اولسون. ائو صاحابي نين ايدني له ايچري گيريب سازچي نين چالديقي هاوا ايله صنم له كوسا باشلايارلار اويناماقا. دسته دن بيري ده باشلايار گولمه لي شعرلر اوخوماقا. مثلاً خرم دره نين «هيدج» ين ده بو شعرلري اوخويارلار:

كوسا كوسا هاندان گلر

يولي قوپار دامدان گلر

بئچارا قالدي كوسا

كفن سيز اولدي كوسا

آفتافا دليك سوتوتماز

بئچارا قالدي كوسا

كفن سيز اولدي كوسا

آفتافا دليك سو دورماز

بئچارا قالدي كوسا

كفن سيز اولدي كوسا

عليرضا ذيق

«پلدشت» ده ايسه بو شعرلري اوخويارلار:

كوسام اوڤلمك دهدي

گوزلري چوڤلمك دهدي

بیر قارنيان بیر قوجا

ماليني بوڤلمك دهدي

شعرلر اوخوندوقدان سونرا، آغ كوسا ايله قره كوسا اويون بئزهيب ائو صاحابينا
آنلادارلاركي گئتمك واختي دي و پايلاريني ايسته يرلر.

«ابهري» ين «شناط» ين دا اويون كي بورا چاتدي، قارا كوسا آل آياق ائديب

صنمي آغ كوسا گورمه دن آپاريب گيزله در. آغ كوسا اوينايا- اوينايا بيردن

گوره ركي صنم يوخدور. قارا كوسادان اونون هاردا اولدوسونو سوروشار

آما جاواب آلانماز. صنمي هارايلايار. «آي صنم! ددهم! ننه م!» بيرسس

ائشيدمه دن باشلايار قارا كوسا ايله ساواشماغا. چوماق لاريني بير-بيرينه

چاليب حيه تين دؤورسينده فيرلانا رلار. سازچي آرايا گيريب دئيه ر: «صنمي

تاپميشام آغ كوسا دئيه ر: «هاردا ايدي؟» جاواب ائشيدهر: «ئو ييه سي نين

اوغلو اوغورلاميشدي!» آغ كوسا ائو صاحابيني جرمه لي ير ودئيه ر: «گرك

بو قدر كيشميش، او قدر چوره ك و بير آزدا چاي قند وئره سيز!»

ئو صاحابي كي قاباغدان بيليرنه ايشلر اولاجاق، حاضيرلاردقي شئي لري

جرمه عوضي كوسايا وئره ر. بو آندا صنم ده تاپيليب گلر و چاليب اوخوماقلا

ائودن چيخارلار.

«ابهري» ين «شناط» ين دا بو اينام داديلار كي كوسا رسمي ائوين درد- غمين

بيغيشديريب آپارار و يئرینه شادليق گتيره ر.

آذربایجاندا خیدیرنبی مراسیمی

آذربایجان ائل عادت و عنعنه لریندن ساییلان خیدیرنبی یا خضر نبی مراسیمی، ائل ایچره بیر بایرام کیمی مرسوم دور. بو مراسیم ایکی چیلله آراسی باشلانیب بیتیر و بئله لیکله خضر حضرت لریندن اوغورلو و خوش گله جک ایچون یاردیم دیله نیر.

اردبیل جماعتی چار- چارا یعنی کیچیک چیلله نین سون دؤرد گونونه و بؤیوک چیلله نین دورد گون اولینه «کورواوغلو» یا «خیدیرنبی» دئیهرلر و اعتقاد بونا دیرکی چار- چاردا قیشین شدتلی سویوق لاری آزالیر و تورپاغین جانینا ایستی گلیب سولار قیزیشیر. خیدیرنبی مراسیمی نین باشلانماسی دا بوگونلره عایید دیر و اوقادین لار بو ایشین قاباغینا دوشهرلر کی بیر حاجت یا آل چاتماز ایستک لری واردی. اوشاقلاری اولمایانلار، اوشاقلی اولوب قالمایانلار و اوغلان اوشاقلی آرزو لایانلار خیدیرنبی مراسیمی نی توتماق ایچون نذر ائده رلر و اگر حاجت لری یئرینه یئتیرلن سن بو ایشی گؤره رلر. هر دن ایسه خیدیرنبی مراسیمی نی توتارلارکی گله جک ده مطلب و ایستک لرینه قاووشموش اولسونلار. قاپی- قونشودان و قوهوم قبيله دن بیغیشیب هره اؤز وارینا گؤره بوغدا، آریا، داری، مکه، چه دنه، قاریز و قوغون توخومی، نخود، چونجود، مرجومک، لوبیا، گونه باخان توخومی و بیر آزدا گشنیز توخومی وئرهرلر تا «قاووت» جورله یه لر. اونلاری قوووردوقدان سونرا، آل دییرمانی له اوبودوب آله یه رلر و بیر تشته تۆکرلر. تمیز و خلوت بیر اوتاق دا ایسه آغ یا قیرمیزی بیر شالی سفره کیمی آچارلار. تشتی شالین اوزه رینه قویوب اونون

عليرضا ذيق

دؤورده سينده رنگلي شاملار يانديرارلار. آفتافا لهين، آينا، داراق، بير جيلد قرآن كريم و تمير بير سجاده نين سفره به دوزمه بيني ده اونوتمازلار.

نذر صاحبي قوناق ليق و ثريب قوناقلار شامي يئديك دن سونرا، دئيب گولوب ايله نرلر و ائولرينه قايداندا هامي ليقلا تشتي قويان اوتاقا گنده رلر و هره بير او ووج قاووت دان گؤتوروب اوره بينده كي حاجتي حضرت خضردن يارديم ايسته مك ايچون ديله گيتره رلر. سونرا اوتاغين قاپيسيني باغلايب كيمسه ني اورا قويمازلار. جماعت معتقد ديرلر كي گئجه ياريسي حضرت خضر او اوتاقا گله جك و دستماز آيب ناماز قىلاجاق. هم ده آليني قاووت لارين اوستونه قويوب قامچي سيله بيير جيزيق ساليب گنده جك.

سحر اولجاق ائو خانيمي حضرت خضرين آل يئريني زيارت ائديب قاووتا بير آز شكر يا دوشاب قاتار. سونرا قابلارا چكيب قاپي- قاپي پايلايار. قابلاري بوشالديب قايتاران قاپي- قونشودا يئرینه قند، شيريني، يومورتا و ياپول قويوب دئيه رلر:

«پايوز چوخ اولسون. آلايه قبول ائله سين».

اردبيل لير ايچره بير ناغيلدا واركي دئيه رلر ايل لرين بيرى ائوخانيملاري قاووت جورله ين زامان، كورواوغلو بورانا دوشوب قاردا قويلانار. آما آلايه تعالي كور اوغلونون ياخشى انسان اولدوغوايچون، هاواني قيزديريب قارلاري آريده ر. اونون ايستي نفسى ده قارلاردا بير دئشيك آچيب يولدان كئچن لري اورايا چكه ر. خلق بيغيشيب قارلاري آتاركن كورواغلونودا ديرى تاپارلار.

خلخال :

خلخالدا بهمن آيى نين اونوندان بهمن ين آخرينا جان، پنجشنبه گئجه لريني عزيز و محترم سايارلار و بوگونلرين خيديرنبي به تعلقى اولدوغو ايچون، قورد قويماق يا قورد پايلاماق آديله بير مراسم توتارلار. بئله ليكله كي

آذربایجان دا قیش مراسمي

نذري اولان عائله لر ائوده اوجاق باشیندا شام یانديرماقلا یئددي جوره توخومو بیر-بیرینه قاتیب قوورارلار. سونرا او یودوب ایی ده انو ایله قاتارلار. پنجشنبه گونونه قوهوملاری شاما چاغیریب قوهوملاردا اؤزلری له شیرینی یا کله قند آپاراردلار. خانیملار کؤمک له شیب اونلاری آلر لر. سونرا دعا اوخویوب صلوات چؤوره رکن آله نمیش اونلاری آل دیمز بیر یئر قویارلار و اوستونه بیر شال چکرکن دؤوره سینه آینا، داراق، سو و بیر جیلد قرآن مجید دوزوب شاملاری یانديرارلار. عقیده لر وارکی گئجه نی حضرت خضر گلیب قاووت لارا برکت وئره جک دیر.

بو ایشدن سونرا قیز- گلین لر توپلا شیب خانیملارلا بیر لیکده باشلا یارلار شادلیقا و دئییب گولمه یه و ای لن نجه دن سونرا هر ه اؤز ائوینه گئده ر. صاباحکی گون کی جمعه دیر ائو اهلی صویح نامازینی قیلدیقدان سونرا، قاووت لاری بشقابلارا قویوب تَبْرُوك ایچون قاپی- قاپی قوهوم تانیشا پایلا یارلار....

عليرضا ذيق

خوي:

كچيك چيله نين باشلانيشي پيشيك لرين «ميروو» واختينا دوشرو و خويلولارين عقیده سي بوناديركي ديشي پيشيك اركك پيشي يه دئيه: « نوروز، نوروز» و اركك پيشيك «جوابيندا «نرگس، نرگس» دئيه. اوزامان كي جماعت بو سسلري دويوب بيلديلركي پيشيك لر حامله دير آرزوسو اولان لار بيرئره بيغيشيپ باشلايلارلار خيديرنبي قاووتي دوزه لتمه يه كي چوخ دا يئمه لي اولار.

قاووتي دوزه لتمه يه آريا، بوغدا، مكه، چدنه، گونه باخان توخومي، چونجود، قارپيز و قوغون توخومي و ابي ده ني بير- بيرنه قاتيب اويودمك ايچون دييرمانا آپارارلار. اونوتمايق كي اي يده و توخوملاري قابيق لي اويوده لر. رسم دير كي دييرمانچي اويودمه يه پول آلمايا و عوضينه كفله ايله بير آز آريا- بوغدا گؤتوره.

اونو ائوه گتيريب تاباقا بوشالتديقدان سونرا نيت ائديب آل ده يمز بير يئره قويلارلار. دؤوره سينه ده آينا، داراق، سورمه دان و مولچو دوزوب گئجه دن سحره جان كيمسه اورايا دولانماز. اكر نذرلري قبول اولورسا سحري بالاجا بير آل يئري اونون اوستونده گؤرونه ركي دئيه لر حضرت خضرين آل يئرسيني دير. البته او قادين لار كي بو ايشي گؤره لر گرگ كي شرعي نظر دن تميز اولالار و مستحب ديركي دسته مازلي اولسونلار. حضرت خضرين آل يئرسيني ني گؤروب سئچن، سئوينجك اولار و آلاها شوكر ائتمك ايچون نماز قيليب باشلايلار قاووت لاري پاي- پولوش ائتمه يه كي قاپي قونشو و ياخين قوهوملارا پايلاسين. قاووتي آلنلاردا يئرينه قند، يومورتا، دوز و يا پول قويوب قابلاي يوش قايتارمازلار. قاووتي يئمك ايچون عائله لر اونو بير كاسايا توكوب بال، دوشاب و يا شيره ايله قاتارلار.

زنجان:

زنجاندا مرسوم اولان نذرلردن بير قاووت دوزه لتمك دي. ناخوش لاري اولان لار، اوشاقلاري اولمايانلار و آيري حاجت و نيتلري اولانلار نذرائدهرلركي اكر حاجت لري يئرینه يئيرله نسه اوچ ايل، بئش ايل يا يئددي ايله جان قاووت پايلاسين لار. نذري وئرمك ايچون چيلله يه جان دؤزه لرلر. واختي بؤيوك چيلله نين اوچ آخير جمعه سي و يا كيچيك چيلله نين اولينجي پنجشنبه سي دير. آنجاق دئمك كي بو نذري او آداملار وئره لر كي ائتديك لري نذر قبول اولموش اولار. او گئجه كي قراردي قاووت دوزه لده لر ياخين قوهوم و تانيش لاري شاما چاغيريب آلرلرندن گلن قوللوغو اسير گه مزلر.

بير عيده تكجه قيز گلين و آروادلاري چاغيرار بير عيده يه ده آرواد كيشي فرق ائتمه ز و ياخين قوهوملاري ائولي ليك له چاغيرارلار. شاما پيلو و يا ات شورباسي پيشيره ركن اريشته آشي ايله قوروت دا گرگ سفره باشيندا اولار. شامي يئديك دن سونرا اوتاقين بير طرفينه اورتوك ساليب آل دييرماني ني آرايا قوبارلار. آداملار ايكي- ايكي اوز به اوز اوتوراركن باشلايارلار دييرماني فيرلاتماغا. قاووت ايچون بير-بيرلرينه قاتديقلاري شئي لرده عبارت دي قوورلانميش بوغدا و نُخود، قوغون توخومي، قورو توت، شكر، زنجه فيل، شيرين بيان بيتگي سي نين كؤكو و ايگده اونوندان. باشقا قوناقلاردا يئيب ايچمهك و ناغيل دئيب لطيفه تعريف له مكله باشلارينه دوموك ائده لرلر. بير عيده ده چاليب چاغيرماق ايچون عاشيقلاردان و ياچالقيچي لاردان دعوت ائده لرلر. اكر مجلس تكجه آروادلار مجلسي اولموش اولسا، خانيم لاردا چاليب اوخويوب اويناماقلا مشغول اولارلار.

جورله نن قاووت لاردان قوناقلارا وئريب گئجه ياريسينا جان مجلس دوام ائده ر. قاووت دوزه لتمك ايشيندن قورتولاركن اونو بير منجمه ئي يه توكوب اوتاق دا بير كنارا قوبارلار. دؤوره سينه بير جيلد قرآن، بير كاساسو، جاناماز،

عليرضا ذيق

مؤهور و تسبئح دوزوب شام يانديرارلار. سونرا اوقيسمته بير پرده چكرلر. سوکاساني اونا خاطر قویارلار كي حضرت خضرين آتي سوسوز قالمايا و جاناماز ايله مؤهور تسبئح ده اونا گوره دير كي خضرني گليب نامازيني قیلا. شام يانديرماق دا آيدينليق دئمك دير.

صباح سحر پرده ني آچيب باشلايارلار قاووت اوزه رينده حضرت خضرين عصاصي نين يئرني و يا اونون آتي نين آياق ايزيني آخترماقا. سونرا قاووتي بشقاب لارا قويوب قاپي قونشو و قوهوملارا پايلايارلار. قاووت بشقابيني بوش قايتارمازلار ويئرنيه جوراب، يومورتا، ايده، پول و يا بير تيکه قند قويارلار. عقیده بوناديركي قاووت قابيني بوش قايتارماق اوغورسوز لوق گتيره.

«زنجان» ين ديز آبادان کندي

بورا دا ايسه قاووت جورله مه مراسيمي زنجان کيمي دير بو فرق ايله كي مجلس ده تکجه آروادلار اولار و گرک دي كي چاغيرلانان قوناقلار قاباقدان حاماما گنديب تازا و تمیز پالتارلار گنيه لر.

قادين لار بير يئره توپلانا رکن تنديري يانديريب ساج اوستونده بوغدا، توخوم، نخود و باشقا لازم اولان شي لري قاوورارلار. بو ايش لري قاوورارلار. بو ايش لري گوره رکن ده قرآن مجيد دن كيچيك سوره لر اوخويارلار. خيديرني گئجه سي ده ايكي- ايكي اولوب قاووت لاري آوساييب، آله ييب و تاباقچالارا توكرلر. سوندا قرآن اوخويوب صلوات چووره کن اوتاقد ا سفره آچيب قاووت لاري سره لر. اوتاقين دورد بوجاغينادا دورد جيلد قرآن مجيد قويارلار. سفره نين کنارينا ايسه مؤهور، جاناماز بير کاسا شربت و بير آغاج قاشيق دوزه لر. صبح نامازيني قيلديقدان سونرا سلام- صلوات ايله اتاقين قايسيني

آذربايجان دا قيش مَراسيمي

آچيب خضر نبي نين عصاصي نين يئرین آختارارلار و باشلايارلار قاووت لاري بؤلمه يه.

«اورميه» نين تورکمان کندي:

تورکمان کندينده بؤيوک و کيچيک چيلله نين اوچ آخير گئجه لرینده خيديرنبي مراسيمي توتارلار. جوان قيزلار کي اره گتمک و اخت لاري دي يئدي جوره شئي دن کي عيبارت دي مکه، بوغدا، نخود، کدو توخومو، گونه باخان توخومو، دوز و آريادان قاووت جورله يه رلر. بو ايش ايچون توخوم لاري قاووروب اويوده رلر و چوخلي دوز ايله قاتارلار.

گئجه ياتاندا باش بارماقلاري نين ديرناق لاري اوزه رينه قاووت تۆکوب بير ديرناق يئيه رلر. البته قاووتي يئمه ميشدن هره اؤز اوره يينده نيت انده رکي: «اي آلايه من اؤز سئودي ييم جوانين قيسمتي اولاجام يا يوخ؟»

او اومور ايله کي گله جک احوالات لارين يوخودا گؤرموش اولالار باش آتيب ياستيغا ياتارلار. بو ايشي بؤيوک و کيچيک چيلله نين اوچ آخير گئجه لرینده تکرار انده رلر کي اگر بير گئجه ده يوخو گؤرمه سه لر باشقا بير گئجه گؤره لر.

«آذربایجان ائلات لاری»

آذربایجان ائلات لاری ایچره، خضرنبی مراسمی بیر عادت و عنعنه کیمی دوام ائدیر. گنج اوغلان و قیزلارین گله جک ده بخت اولدورلاری نین کیم اولماسی، بو عادت اوزره قورولور. قوورلانمیش بوغدانی اوبوده رک چوخلی دوز ایله قاتیب بیر شور قاووت دوزه لده لر. شور قاووت اونلاری سوزدورارکن، سو ایچمه دن یاتیب. گوردوک لری رؤیانی گله جک لری ایچون تعبیر ائده لر. مثلاً اگر بیر اوغلان یوخودا گورورسه کی فلان قیز بیله سینه سو وئیر، چکینه دن بو سؤزی عائله سی ایله آرایا قویارکی ائلچی گئدیلسین. ها بئله قیزلار ایسه اگر یوخودا گوره لریکی بیر اوغلان اونلارا سو وئیر، اونلاردا بو خصوصدا عائله لری ایله دانیشیب رؤیالارینی گرچک لیش دیر مک ایچون، عائله لریندن یاردیم دیله یرلر.

«پلدشت» ین فتاح کندی:

فتاح کندینده خیدیرنبی مراسیمی بهمن آیی نین آخیر چرشنبه سیندن باشلاناراق ات، مکه و نوخودایله بیر جوره حلیم کی آدی «هلسه» دیر پیشیره لر. پیشردن سورا گئجه نی قالارتندیر اوسته کی سحره جان لام- لام دم آلا. صاباحکی گون کی پنجشنبه دیر خیدیرنبی بایرامی آدلانار و هلسه پیشیره نلر سحر تزدن قاپیلارینی آچیق قویوب خلقي یئمه یه دعوت ائده لر. بیر سیرا جماعت ایسه، قاووت دوزه لده رکن گئجه نی اونو آل دگمز بیر یئره قویارلارکی حضرت خضر گله و قاووتی آلی ایله تبرک ائده. پنجشنبه

آذربایجان دا قیش مراسیمی

گونونون سحري قاووت مئجمه ئي سيني گتيريب سود ايله دوشاب يا سود ايله شکرله قاتارکن کونده- کونده ائله ييب قاپي- قونشوبا پایلارلار. خیدیرنبي مراسیمی بو کنده بير بايرام کیمی قارشيلاشدیقي ایچون، قاپي- قونشو بير- بيرينين گوروشونه گندیب دئیرلر: «خیدیرنبي بايراميز مبارک اولسون، انشاءالله کي نوروز بايرامي اولسون»

«ماکو» کندلري:

روایته گوره کتدی لردن بيری بير گون هلسه پیشیریب اونو یئیه رکن گوره رلرکي دامین باجاسیندان ایکی ال اوزانیر و اوجا بير سس دئیر: «منه ده وئین» ائو ییه سی داما چیخیر گوره کیمدی آما کیمسه نی گورمور و بئله خیال اولور کي حضرت خضر دی. اوزماندان عادت اولور کي نوروز بايرامينا قیرخ بنش گون قالاندان بايرام توتالار و چرشنه سوري کیمی عزیز سايالار. اوگونو پیلوو پیشیریب اؤزلری یئیه رکن بير قاب دا قیزلارینا چکیب باشقا تحفه لر ایله کي ممکن دی چادیرالیق، کونک لیک و یا دونلوق اولاقیز ائوینه یوللایالار و اونلاردا تحفه لری آدیقدا «پایلاری چوخ اولسون» دئیرلر. قاووت دوزه لتمک ایچون ده بوغدا، مرجومک، چدنه، قاریز توخومی، قوغون توخومی، گونه باخان توخومی، مکه و ایی ده نی بیر- بیرینه قاتیب اوبوده لر و اونو بير مئجمه ئی یه تۆکوب خلوت بير یئره قویارکن اوستونه شیرنی، نوغول و نابات سپرلر. یانینا دا بير آینا و بير کاسا سوقویوب شام یانديرارلار. عقیده لری وارکي گئجه نی حضرت خضر گلیب قامچی سی نین اوجو ایله قاووت لارا اشاره ائده ر و اونلارا برکت سالار. ائو اهلی سحري، قاووت لار اوزه رینه سپلمیش نوغول و ناباتی قاپارکن سئوینه- سئوینه دئیرلر:

خیزیرنبي، خیزیر الیاس چیچک لندي گلدي یاز

عليرضا ذيق

اعتقاد بوناديركي هره نين آينه نه قدر نوغول نابات كنجسه او قدرده اوشاقي اولاجاق. هابئله كيمسه ايسته يه بيله كي اونون گله جك ده آروادي كيم لردن اولاجاق، بير شور چؤچه ني دامين اوستونه قويوب گؤزله ير كي قارقا گليب اونو گؤتوره. صونرا قارقاني ايزله ير كي گؤره هانسي داماقونور. قارقا هارايا قونورسا، اوندا او اوغلان ديئر كي او ائوين قيزي منيم اولاجاق.

ماكو :

ماكودا بهمن ين اون بئشيدن خيدر ني مراسيمي باشلاناركن گئجه ني شاما پيلوو پيشيره لر و قاووت دوزه لتمك ايچون ده ائل قادين لاري آل آياق ائده لر. قووورلانميش بوغدا، نخودچي، چدنه، مرجومك و باشقا اويودمه لي شي لري بير آز شكر ايله قاتيب آل دييرمانيندا كي «دستو» دئيه لر او يوده لر. سورا بير مئجمه ئي يه توكوب سلقه- سه مانلي بير اوتا قدا فرش اوزه رينه قويارلار. بير كناردا ايسه سجاه آچيب جاناماز، مؤهور و تسبئح قويوب قاپيني قيفيل لارلار. اعتقاد بوناديركي گئجه ياريسي حضرت خضر گله جكدي و دسته ماز آلاركن قاووت لارا آل وييرب اونلارا بركت سالاجاق. سحر واختي ائو اهلي اوتا قين قاپيسيني آچيب سلام صلوات ايله هره بير آز قاووت دان يئيب قالاني نيدا ائو- ائو پايلا يارلار. ماکولو لار دئيه لر كي قديم لر كي جماعتين اعتقادي محكم ايدي نچه دفعه لر گؤر نموشدو كي مؤهور تسبئح اؤز يئر ينده دئييل و قاووتلارا اوزه رينده بير آل پنجه سي نين يئري قالبدي. يعني حضرت خضر ناماز قيلاركن قاووت لاري تبرك ائديب گئديدي.

چالديران (قره عيني):

حضرت خضر، آب حيات داليجا گزدي يي ايچون ظلمات دونيا سينا سفر
 ائده رکن کيمسه نين اوننان خبري يوخ ايدي، مريدلري چوخ نگران ايديلار و
 اونون يولونو گؤزله بير ديلر، بهمن آيي نين اون بئشينده حضرت خضر آب حيات
 چشمه سينه ال تاپپ قارانليق دونيادان چيخارکن ايشيqli دونيايا آياق
 قويور. جماعت معتقد ديلر كي حضرت خضر آب حيات چشمه سينده غسل
 ائده رکن اونا اولوم حرام اولوب ابديته جان ياشاياچاق دير. دونياني دولاناراق
 ازيلميش و داردا قالان جماعته يارديم ائده جك دير. مثلاً طوفانلي گونلرده
 گمي چي لري قورتارماق ايچون دريايا گئدير و قار- بوراندا قالان خلقه يارديم
 ائديب مصيبت لي جماعتين دادينا چاتير.

«بهمن» ين اون بئشينده خيديرنبي مراسيمي توتوب گئجه ني پيلوو
 پيشيره رکن جور به جور خوروش حاضيرلا يارلار. شام واختي قازانين آغزيني
 آچارکن هره اؤز آر ائوينده اولدوغو قيزي نين پاييني اولده چكيب بؤيوك ميس
 منجمه ئي يه بيغارکن اوستونه ده بير خلعت كي بيچيلمه ميس تيه پالتاردي
 قويوب و قيز ائوينه يوللا يارلار. پاي آپارانا دا كؤره كن طرفيندن انعام وئريلر.
 اوشاقلار خيديرنبي بايراميندا آتا- آنا لاريندان سوفته آلارلار كي
 «خيديرنبي ليك» دئيه لر. خلق اعتقادي بوناديركي بو بايرامدا حضرت خضر
 اولري دولانيب پيلوو پيشيره نلره باش چكر.

مغان:

مغان منطقەسىندە بۇيوك چىللە نىن دۇرد گون آخىرىنا و كىچىك چىللە نىن اوچ گون اولىنە خىدىر دئىەرلەر. خىدىرىن بىرىنچى گئجەسىندە عائىلەر بوغدا قووورارلار و آل دىيرمانىلە اوپودەرك الك ايله اله يىب قاووت دوزەلدەرلەر.

قىزگىلىن لىر و خانىملار نىت ائدىب اىستە دىك لىر حاجت اوزرە، اونو بىر مئجمەئى يە تۇكوب گئجەنى خلوت بىر اوتاقا قوبارلار. صاباح سحر قاووت لار اوزەي قارىشىق گۇرونورسە خانىملار سئوینجك اولوب گلەجەيە اومود باغلاپارلار.

مغان اهلى خىدىر گونلىرىنى قىشىن لاپ سوپوق گونلىرى بىلىب ائىل اىچرە دئىەرلەر: «خىدىرگىردى قىش گىردى- خىدىر چىخدى قىش چىخدى»

ميانا:

ميانالىلار بھمن آيى نىن اونوندان اون بئشىنە جان خىدىرىنى توتارلار و عقىدەلرى واركى بوگونلردە حضرت خضر اونلارنى شھرىنە گلىب كىمسە نىن دردى- غمى و بىر موشكولو وارسا، اونو حل ائدەر. «حضرت خضرىن قدم لىر مبارك اولسون» دئىە حاجتى اولان لار قاووت دوزەلدەرلەر. بئىلە لىكلە كى قوروموش آلما قابىغى، آرمود قابىغى، قوغون توخومو، آرپا و اىي دە اونونى بىر- بىرىنە قاتىب دىيرماندا اوپودەرلەر.

قاووت لارى مئجمەئى يە تۇكوب اوستونە اۇرتوك چكەرلەر و قوبارلاركى گئجەنى دىيرماندا قالسىن اگر دعالارى قبول اولورسا حضرت خضر بو بئش

آذربایجان دا قیش مراسیمی

گئجه نین بیرینده دیرمانا گلیب قاووت لارین اوستونده اونون آیاق ایزی قالار. قادین لار قاووت لارا باش چکرکن اگر مئجمه ئینی داغیناق و قاریشیق گؤرورسه لر، سئوینجک اولوب بيله لرکي دوعالاری قبول اولاراق آلايه تعالی حضرت خضري یوللايب کي اونلارین دویونونو آچا.

قاووت لاری قاپی- قونشو و قوهوملارا پایلایارلار و قاووت آنلار دا یئرینه قند، شکر یا پول قویوب قابلاری بوش قایتارمازلار. قاپی بوش وئرمه مک بونا خاطر دیرکي نذري نیز قبول اولسون و بیزی ده اؤز شادلیقیز دا شریک بیلین. «خضر نبي علیه السلام» اعاید اولان عادت و عنعنه لری بیغیب

توپلاماق، 1345-نجی ایلین بهمن آییندان باشلاناراق 1352-نجی ایلین اردیبهشت آیینان دوام ائدیبدیر».

علیرضا ذیحق

zihagh@yahoo.com

www.kitab.blogfa.com